

УДК 339.944(045)

к.е.н., доцент Л.О. Городецька

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ НА АВІАПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуто особливості формування та шляхи вдосконалення системи нормування праці на авіапідприємствах.

Ключові слова і праця, нормування, норми, методи, ефективність, продуктивність.

Рассмотрены особенности формирования и пути совершенствования системы нормирования труда на авиапредприятиях.

Ключевые слова: труд, нормирование, нормы, методы, эффективность, производительность.

The main Features of formation and ways of improvement of labour normalization system in aviation transport enterprises.

Key words: Labor, setting work quotas, norms, methods, efficiency, productivity.

Постановка проблеми. В умовах ринкової конкуренції зростає значення виявлення та реалізація всіх резервів ефективного використання трудового та виробничого потенціалу. В рішенні цих задач важлива роль належить нормування праці, на основі якого визначається науково-обґрунтована кількість ресурсів праці, об'єктивно необхідних для ефективного підприємства. У зв'язку з цим проблеми розвитку та вдосконалення нормування праці є актуальними.

Зв'язок проблеми із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку економіки особливого значення набуває дослідження оптимальних шляхів підвищення продуктивності праці, резервів ефективності використання праці, розробка ефективних систем оцінки трудового внеску та оплата праці.

Науково обґрунтоване нормування праці є одним з найдієвіших засобів забезпечення конкурентоспроможності підприємства, оскільки сприяє виявленню і використанню резервів зростання продуктивності праці, зниження трудомісткості і собівартості продукції, підвищенню ефективності господарювання. Нормування праці є важливим елементом організації оплати праці на підприємстві, ефективний засіб забезпечення оптимального співвідношення між мірою праці та мірою її оплати, що відповідає вимогам соціальної справедливості у розподілі фонду споживання, позитивної мотивації праці і трудовій віддачі працівників.

Ці обставини обумовлюють актуальність проблем розвитку та вдосконалення нормування праці. Тому при виконанні наукових і науково-практичних досліджень проблема підвищення ефективності праці, пошук резервів підвищення продуктивності праці необхідно враховувати, що

вдосконалення нормування праці, формування системи норм і нормативів, методів встановлення науково обґрунтованих норм праці є найважливішими проблемами економіки праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові проблеми нормування праці на різних рівнях управління економікою країни досліджували такі вчені як: І.Багрова, Д.Богиня, І.Гайдай, А.Гальцев, Б.Генкин, О.Грішнова, Г.Завіновська, А.Каліна, Р.Колосова, А.Колод, Н.Поляков та ін.

В цивільній авіації проблеми формування системи техніко-економічних норм і нормативів знайшли відображення в наукових працях таких вчених як: В.Борисевич, Г.Гуткіна, В.Мова, А.Науменко, Л.Пирогова, В.Паламарчук, Ю.Скопінцев та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В опублікованих працях недостатньо досліджені проблеми вдосконалення нормування праці на авіа підприємстві. Сучасний етап переходу України на ринкові відносини потребує подальшого посилення системного характеру дослідження проблеми нормування праці.

Постановка завдання (цілі статті). Метою дослідження є визначення шляхів вдосконалення нормування праці на авіа підприємствах.

Викладення основного матеріалу. З погляду сутності нормування праці - це науковий метод вивчення міри праці, тобто кількості і якості праці, для виконання конкретної роботи, виготовлення конкретної продукції в певних організаційно-технічних умовах виробництва.

З погляду змісту професійної діяльності, нормування праці - це вид практичного економічного забезпечення процесу управління виробництвом на основі наукового обґрунтування оцінок фактичних витрат живої праці, встановлення ефективної міри її витрат у вигляді норм і нормативів при впровадженні нової техніки, технології, удосконалення управління організації виробництва праці, своєчасного впровадження основних норм праці у виробництво.

Сутність нормування праці полягає саме в тім, щоб визначити величину витрат живої праці на виконання певного виду роботи в конкретних техніко-організаційних умовах і встановити на цій основі міру праці. Природно, техніко-організаційних умови повинні бути на рівні, що суспільне визнані як нормальні. Разом з тим нормування праці, з одного боку, виступає як засіб встановлення і забезпечення контролю над мірою праці, а через неї над мірою споживання, а з іншого - спрямоване на підвищення продуктивності праці, ефективне виконання роботи.

Відповідно до мети, завдань та принципів зміст процесу нормування праці на підприємстві включає: вивчення та аналіз змісту (і характеру) праці відповідної категорії персоналу в реальних організаційно - технічних і санітарно - гігієнічних умовах; вивчення передового науково - технічного організаційного, виробничого вітчизняного та закордонного досвіду, аналіз можливостей впровадження його в умовах підприємства;

вибір оптимального варіанта технології і організації праці; проектування режимів роботи обладнання, прийомів і методів роботи, системи обслуговування робочих місць, режимів праці і відпочинку; розрахунок норм у відповідності з особливостями технологічного і трудового процесів; апробація норм, оцінка їх економічної ефективності аналіз тенденцій змін організаційно-технічних умов, уточнення норм; впровадження норм конкретні робочі у виробничому процесі і подальше коректування у зв'язку зі зміною організаційно - технічних умов трудової діяльності.

Основні напрямки вдосконалення нормування праці на авіапідприємствах наступні:

- формування єдиної системи нормування праці, яка охоплює весь комплекс технологічних процесів.
- підвищення рівня якості нормування на основі використання науково-технічних досягнень;
- широке впровадження технічно обґрунтованих норм;
- максимальне охоплення нормами праці різних видів робіт з обслуговування повітряних суден та управління ним;
- підвищення не тільки технічної, а й економічної та психофізіологічної обґрунтованості норм;
- комп'ютеризація проектування технологічної та організаційної документації, створення автоматизованих робочих місць для нормувальників;
- удосконалення організації нормування праці, формування у керівників авіапідприємств нового уявлення про роль і значення нормування праці в сучасних умовах господарювання;
- здійснення моніторингу та аудиту нормування праці на авіапідприємствах з метою оцінки якості норм та нормативів праці, виявленню резервів підвищення її продуктивності.

Сучасний стан розвитку ринкових умов вимагає нового погляду на формування системи норм і нормативів з позиції системного підходу, врахування особливостей виробничих процесів на авіапідприємствах., зокрема при технічному обслуговуванні повітряних суден (ПС).

Значення норм праці в стимулюванні ефективності виробничої діяльності обумовлюється тим, що вони є основою встановлення обсягу ресурсів (кількості обладнання, запасів матеріалів, чисельності робітників), необхідних для досягнення виробничих результатів. Обґрунтування оптимальної кількості для виробництва є обов'язковою передумовою ефективною системи стимулювання. Склад нормуємих ресурсів визначається конкретними організаційно-технічними умовами. Проте необхідно враховувати взаємозв'язок витрат на різні види виробничих ресурсів. Тому норми праці повинні встановлюватись на рівні, який відповідає мінімуму сумарних витрат на всі види виробничих ресурсів. Мінімізація витрат ресурсів повинна визначатись в межах

обмеження, які обумовлені технічними, психофізіологічними, соціальними та іншими факторами [2, с.64].

В теперішній час на підприємствах використовується система норм праці, яка відображає різні аспекти трудовій діяльності.

На практиці широко застосовуються норми часу, виробітку, обслуговування, часу обслуговування, чисельності, підлеглості. Ці норми визначаються на основі необхідних витрат робочого часу на здійснення елементів виробничого часу. Однак, норми праці повинні встановлювати необхідні її витрати і результати. Б.Генкин вказує, що «нормування праці – це вид діяльності з управління виробництвом, яке спрямоване на встановлення необхідних витрат і результатів праці, а також необхідних співвідношень між чисельністю робітників різних груп і кількістю одиниць обладнання» [1, с.152].

Досвідно-статистичні (або сумарні) методи передбачають встановлення норми загалом на операцію без розчленування її на складові елементи і проектування раціональної організації праці. За цим методом норми визначають на основі статистичних даних про фактичні витрати часу за минулий період або порівняння виконання якоїсь операції із аналогічними операціями. Норми, встановлені таким методом, називаються досвідно-статистичними.

Система норм і нормативів праці, методи їх визначення повинні враховувати особливості виробництва, зокрема особливості технічного обслуговування ПС. Обслуговування авіаційної техніки проводиться за встановленими видами регламентів, зміст виробничих процесів міститься в регламенті, а спосіб виконання робіт – в технологічних картах. Особливістю технічного обслуговування є те, що воно здійснюється вручну робітниками та технічним персоналом із застосуванням відповідного обладнання, приладів та інструментів. Нормування праці робітників і технічного складу здійснюється на основі аналітично-дослідного та аналітично-розрахункового методів.

Аналітично-дослідницький метод використовується при нормуванні робіт з технічного обслуговування ПС за операціями та їх комплексами. При визначенні норм часу на регламентні роботи з нових типів ПС, на яких проводяться експлуатаційні випробування та впровадження, застосовується аналітично-розрахунковий метод. Обслуговування авіаційної техніки має характер малосерійного виробництва, а норми часу встановлені аналітично-розрахунковим методом є укрупненими. Цей метод є ефективним так як дозволяє значно скоротити терміни розробки необхідних нормативних матеріалів і затрат праці на нормативні дослідницькі роботи. За його допомогою встановлюється певна аналітична залежність між трудомісткістю конкретних робіт з технічного обслуговування ПС і факторами, що суттєво впливають на обсяги робіт або на складність технічного обслуговування, серед яких виділяють дані про вагові та льотно-технічні характеристики авіаційної техніки.

Сутність процесу обґрунтування норм праці складає вибір оптимального значення і характеристик трудового і технологічного процесу. Вибір найкращого для даних умов варіанту здійснюється на основі критерію оптимальності з врахуванням системи обмежень. У більшості практичних задач нормування праці єдиним критерієм є мінімум сумарних витрат. Він може доповнюватися соціальними критеріями. Як правило соціальні характеристики трудових процесів враховується в системі обмежень.

Отже, будь-яка задача з обґрунтування норм праці або варіантів технологічного і трудового процесів, які їх визначають полягає в тому, щоб знайти норму праці і варіант її організації за яких витримуються обмеження з необхідного виробничого результату, допустимим умовам праці, режимам технологічного процесу, з обсягів наявних виробничих ресурсів і досягається мінімум витрат на заданий обсяг випуску продукції [1, с.163]. Система обмежень визначає область допустимих значень норм праці і варіантів її організації. Система норм і нормативів на авіа підприємствах повинна бути складовою частиною системи нормативів ефективності авіатранспортного виробництва [4, с.16].

Висновки: Отже, формування єдиної системи норм і нормативів на авіа підприємствах повинно здійснюватися на основі системного підходу з врахуванням особливостей виробничих процесів. Головним критерієм при обґрунтуванні норм праці є мінімум сумарних витрат усіх виробничих ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Генкин Б.М. Организация, нормирование и оплата труда на промышленных предприятиях [Текст]/ Б.М. Генкин. – М.: Изд-во Норма, 2004, ЗАО «Финстатинформ», 1999.
2. Городецька Л.О. Економіка праці і соціально-трудові відносини: навч. посіб. [Текст]/ Л.О. Городецька – К.: НАУ, 2011. – 432 с.
3. Гришнова О.А. Економіка праці та соціально трудові відносини: Підручник [Текст] / О.А. Гришнова О.А. – К.: Знання, 2007. – 535 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
4. Мова В.В., Паламарчук В.А. Методологические основы формирования системы прогрессивных технико-экономических норм и нормативов в перспективном планировании развития УГА [Текст] // Проблема эффективности производства в гражданской авиации. Сб.науч.тр.- Киев:КНИГА,1984.-С.15-17.
5. Нижкин В.М. Затрати і результати праці в транзитивній економіці проблеми теорії та практики [Текст] / В.М. Нижкин. – Хмельницький : Поділля, 2000. – 359 с.
6. Шабанова Г.П. Повышения производительности и нормирования труда /Шабанова Г.П./ [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.iprpu.ru/article.php?idarticle=002953>.